

فصل دوم

جغرافیای انسانی استان فارس

درس ششم تقسیمات سیاسی استان

استان فارس از دیرینه‌ترین کانون‌های تمدن و فرهنگ ایران است. شواهد موجود نشانگر قدمت چند هزار ساله این سرزمین است که مردمان این دیار را با عنوان پرسیا - پارس - یاد کرده است. عظمت فارس، قبل و بعد از اسلام، این سرزمین را با اعتقادات و باورهای ریشه‌دار ملی و توحیدی پیوند داده است. اکنون فارس به دلیل وجود یادمان‌های مذهبی و حرم و بارگاه امامزادگان بسیار، سومین مرکز مقدس اهل بیت علیهم‌السلام در ایران شمرده می‌شود.

شکل ۱-۲. یادمان‌های مذهبی - ملی استان

شکل ۲-۲- نقشه تقسیمات سیاسی استان فارس

پرسش

- به نقشه تقسیمات سیاسی استان فارس نگاه کنید و موقعیت جغرافیایی شهرستان محل سکونت خود را روی نقشه مشخص نمایید.
- محل سکونت شما در محدوده کدام شهرستان قرار دارد؟
- جمعیت شهرستان محل زندگی خود را از جدول پیدا کرده و آن را با جمعیت مرکز استان مقایسه کنید.

تعداد شهرستان : ۲۹ تعداد بخش : ۸۳ تعداد دهستان : ۲۴ تعداد شهر : ۹۶

جدول ۱-۲- تقسیمات سیاسی استان فارس به تفکیک شهرستان (آبان ماه ۱۳۸۹)

نام شهرستان	نام مرکز شهرستان	نام بخش	نام مرکز بخش	نام دهستان	نام مرکز دهستان	نام شهر
آباده	آباده	مرکزی	آباده	ایزدخواست	ایزدخواست	آباده
				بهمن	بهمن	ایزدخواست
				بیدک	بیدک	بهمن
				سورمق	سورمق	صفاد
				خسروشیرین	خسروشیرین	سورمق
ارسنجان	ارسنجان	مرکزی	ارسنجان	خبریز	خبریز	ارسنجان
				شورآب	شورآب	
				علی آباد ملک	علی آباد ملک	
استهبان	استهبان	مرکزی	استهبان	ایج	ایج	ایج
				رونیز	رونیز	رونیز
				خیر	خیر	رونیز
اقلید	اقلید	مرکزی	اقلید	شهرمیان	شهرمیان	اقلید
				خنجشت	خنجشت	
				احمدآباد	احمدآباد	حسن آباد
				بکان	بکان	
				حسن آباد	حسن آباد	
سده	سده	سده	سده	آسپاس	آسپاس	سده
				دژکرد	دژکرد	دژکرد
				سده	سده	
بوانات	بوانات	مرکزی	بوانات	باغستان	باغستان	بوانات
				سیمکان	سیمکان	
		مزایجان	مزایجان	مزایجان	مزایجان	
				سروستان	سروستان	
کره ای	سرچهان	کره ای	کره ای	باغ صفا	باغ صفا	کره ای
				توجردی	توجردی	
				حسامی	سرچهان	

نام شهرستان	نام مرکز شهرستان	نام دهستان	نام مرکز بخش	نام بخش	نام مرکز شهرستان	نام شهرستان
جهرم	حیدرآباد	جلگاه	جهرم	مرکزی	جهرم	جهرم
	خرم‌آباد	کوهک				
باب انار خاوران	باب انار	خفر	باب انار	خفر		
	تادوان	راهگان				
	اسماعیل‌آباد	سفیدار				
	علی‌آباد	علی‌آباد				
	گل برنجی	گل برنجی				
دوزه	جرمشت بالا	پشت پر	دوزه	سیمکان		
	دوزه	پل به بالا				
	شاغون	پل به پایین				
قطب‌آباد	قطب‌آباد	قطب‌آباد	قطب‌آباد	کردیان		
	علویه	علویه				
صفاشهر	صفاشهر	خرمی	صفاشهر	مرکزی	صفاشهر	خرم‌بید
	قشلاق	قشلاق				
قادرآباد	شهیدآباد	شهیدآباد	قادرآباد	مشهد مرغاب		
داراب	بختاجرد	بختاجرد	داراب	مرکزی	داراب	داراب
	سنگ چارک	بالش				
	پاسخن	پاسخن				
	مادوان	فسارود				
	نصروان	نصروان				
	شهنان	هشیوار				
جنت شهر	جنت شهر	قریه‌النخیر	جنت شهر	جنت		
	قلعه بیابان	قلعه بیابان				
	رستاق	رستاق	رستاق	رستاق		
	تل بارگاه	کوهستان				
فدامی دوبرجی	فدامی	آبشور	دوبرجی	فورگ		
	دوبرجی	فورگ				

جغرافیای انسانی استان

نام شهرستان	نام مرکز شهرستان	نام بخش	نام مرکز بخش	نام دهستان	نام مرکز دهستان	نام شهر
زرین دشت	حاجی آباد	مرکزی	حاجی آباد	خسویه	خسویه	حاجی آباد
				دبیران	دبیران	دبیران
				زیرآب	زیرآب	
ایزدخواست	شهر پیر	ایزدخواست	شهر پیر	ایزدخواست غربی	ایزدخواست شرقی	شهر پیر
				گل کوبه		گل کوبه
سپیدان	اردکان	مرکزی	اردکان	خفری	خفری	اردکان
				کمه‌ر	کمه‌ر	
				شش پیر	شش پیر	
بیضا	بیضا	بیضا	بیضا	بانش	بانش	بیضا
				بیضا	بیضا	
				کوشک هزار	کوشک هزار	
هماشهر	هماشهر	هماشهر	هماشهر	سرناباد	سرناباد	هماشهر
				هماشهر	هماشهر	
شیراز	شیراز	مرکزی	شیراز	بیدزرد	بیدزرد	داریان
				داریان	داریان	داریان
				دراگ	دراگ	شیراز
				سیاخ دارنگون	سیاخ دارنگون	شهر جدید صدرا
				قره باغ	قره باغ	
				کفتک	کفتک	
ارژن	خانه زنیان	ارژن	خانه زنیان	دشت ارژن	دشت ارژن	خانه زنیان
				قره چمن	قره چمن	
				کوهمره سرخی	کوهمره سرخی	
زرقان	زرقان	زرقان	زرقان	بند امیر	بند امیر	زرقان
				رحمت آباد	رحمت آباد	لپوئی
				زرقان	زرقان	
کربال	خرامه	کربال	خرامه	خیرآباد	خیرآباد	خرامه
				دهقانان	دهقانان	
				سفلی	سفلی	
				کربال	کربال	
کوار	کوار	کوار	کوار	طسوج	طسوج	کوار
				فرمشکان	فرمشکان	
				کوار	کوار	

نام شهرستان	نام مرکز شهرستان	نام بخش	نام مرکز بخش	نام دهستان	نام مرکز دهستان	نام شهر
سروستان	سروستان	سروستان	سروستان	سروستان	سروستان	سروستان
	سوربجه	سوربجه				
کوهنجان	کوهنجان	کوهنجان	کوهنجان	کوهنجان	کوهنجان	کوهنجان
	مهارلو	مهارلو				
فراشبند	فراشبند	فراشبند	فراشبند	فراشبند	فراشبند	فراشبند
	نوجین	نوجین				
دهرم	دهرم	دهرم	دهرم	دهرم	دهرم	دهرم
	دولت آباد	دژگاه				
فسا	فسا	فسا	فسا	فسا	فسا	فسا
	مقابری	جنگل				
	صحرارود	صحرارود				
ششده	ششده	ششده	ششده	ششده	ششده	ششده
	دوگان	قره بلاغ				
زاهدشهر	زاهدشهر	زاهدشهر	زاهدشهر	زاهدشهر	زاهدشهر	زاهدشهر
	میانده	میانده				
نوبندگان	نوبندگان	نوبندگان	نوبندگان	نوبندگان	نوبندگان	نوبندگان
فیروزآباد	فیروزآباد	فیروزآباد	فیروزآباد	فیروزآباد	فیروزآباد	فیروزآباد
	جایدشت	جایدشت				
میمند	میمند	میمند	میمند	میمند	میمند	میمند
	جوکان	خواجهای				
	دادنجان	دادنجان				
قیر	قیر	قیر	قیر	قیر	قیر	قیر
	کارزین	کارزین	کارزین	کارزین	کارزین	کارزین
	مبارک آباد	مبارک آباد	مبارک آباد	مبارک آباد	مبارک آباد	مبارک آباد
امام شهر	هنگام	هنگام				
افزر	افزر	افزر	افزر	افزر	افزر	افزر
	مزرعه پهن	زاخروئیه				

جغرافیای انسانی استان

نام شهر	نام مرکز دهستان	نام دهستان	نام مرکز بخش	نام بخش	نام مرکز شهرستان	نام شهرستان
کازرون	مهرنجان	بلیان	کازرون	مرکزی	کازرون	کازرون
	دریس	دریس				
	سیدحسین	شاپور				
بالاده	جره	جره	بالاده	جره و بالاده	کازرون	کازرون
	دادین علیا	دادین				
	نرگس زار	فامور				
کنارتخته	کنارتخته	کنارتخته	کنارتخته	کنارتخته و کمارج	کازرون	کازرون
	کمارج	کمارج				
نودان	کلانی	دشت برم	نودان	کوهمره	کازرون	کازرون
	نودان	کوهمره				
قائمیه	ملای انبار	سمغان	قائمیه	چنار شاهبجان	کازرون	کازرون
	انارستان	انارستان				
خشت	شهبازخانی	امامزاده محمد	خشت	خشت	کازرون	کازرون
	بورکی علیا	بورکی				
لار	لطیفی	حومه	لار	مرکزی	لار	لارستان
	خور	درزوسایبان				
	لطیفی	دهکویه				
عماد ده	باغ	صحرای باغ	عماد ده	صحرای باغ	کازرون	کازرون
	عماد ده	عماد ده				
جویم	جویم	جویم	جویم	جویم	کازرون	کازرون
	بلغان	هرم				
بنارویه	بنارویه	بنارویه	بنارویه	بنارویه	کازرون	کازرون
	ده فیش	ده فیش				

نام شهر	نام مرکز دهستان	نام دهستان	نام مرکز بخش	نام بخش	نام مرکز شهرستان	نام شهرستان		
اوز	فیشور	فیشور	اوز	اوز				
	کوره	بیدشهر						
بیرم	بیرم	بیرم	بیرم	بیرم				
	بالاده	بالاده						
گراش	ارد	ارد	گراش	مرکزی			گراش	گراش
	فداغ	فداغ						
خنج	سیف آباد	سیف آباد	خنج	مرکزی	خنج	خنج		
	بیغرد	تنگ نارک						
	باغان	باغان	محملة	محملة				
	محملة	محملة						
لامرد	ترمان	حومه	لامرد	مرکزی	لامرد	لامرد		
	چاه ورز	چاه ورز						
	سیگار	سیگار						
اشکنان اهل	اشکنان	اشکنان	اشکنان	اشکنان				
	کال	کال						
علامرودشت	خیرگو	خیرگو	علامرودشت	علامرودشت				
	علامرودشت	علامرودشت						
مهر	ارودان علیا	ارودان	مهر	مرکزی			مهر	مهر
	مهر	مهر						
گله دار	فال	فال	گله دار	گله دار				
	گله دار	گله دار						
اسیر	اسیر	اسیر	اسیر	اسیر				
	شهرک امام خمینی	دشت لاله						
وراوی	وراوی	وراوی	وراوی	وراوی				
	خوزی	خوزی						

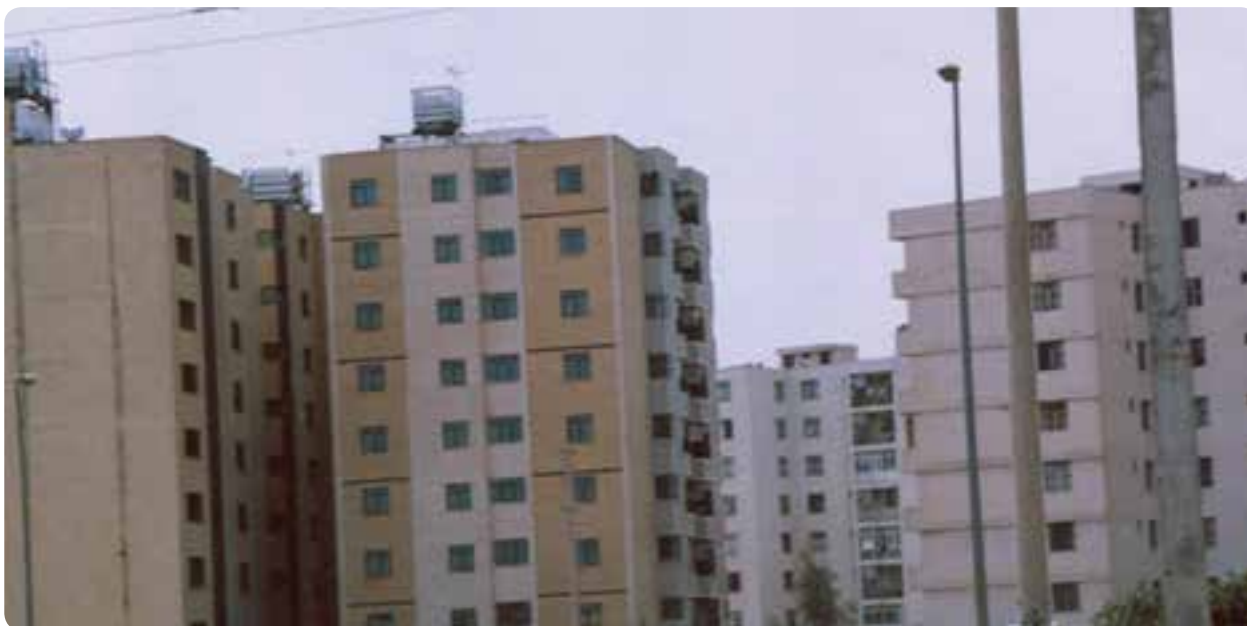
جغرافیای انسانی استان

نام شهر	نام مرکز دهستان	نام دهستان	نام مرکز بخش	نام بخش	نام مرکز شهرستان	نام شهرستان		
مرودشت	کوه سبز	رامجرد یک	مرودشت	مرکزی	مرودشت	مرودشت		
	فتح‌آباد	رودبال						
	کناره	کناره						
	مجدآباد	مجدآباد						
	محمدآباد	محمدآباد						
	زنگی‌آباد	نقش‌رستم						
رامجرد	بیدگل	ابرج	رامجرد	دروذن				
	دروذن	دروذن						
	رامجرد دو	رامجرد دو						
سیدان	سیدان	خفرک علیا	سیدان	سیدان				
	کره‌طاوی	رحمت						
کامفیروز	خرم‌مکان	خرم‌مکان	کامفیروز	کامفیروز				
	کامفیروز	کامفیروز جنوبی						
	خانمین	کامفیروز شمالی	خانمین	کر				
	گره	گره						
سعادت‌شهر	نعیم‌آباد	سرینیران	سعادت‌شهر	مرکزی	سعادت‌شهر	پاسارگاد		
	جیسقان	کمین						
	مادر سلیمان ابوالوردی	مادر سلیمان ابوالوردی	مادر سلیمان	پاسارگاد				
نورآباد خومه‌زار	آهنگری	بکش دو	نورآباد	مرکزی	نورآباد	ممسنی		
	گچکران	بکش یک						
	مورکی	جاوید ماهوری						
	مهرنجان	جوزار						
	فهلان علیا	فهلان						
	دولت‌آباد	دشمن زیاری					دولت‌آباد	دشمن زیاری
	مشایخ	مشایخ						
	بابامنیر	ماهور					بابامنیر	ماهور میلانی
	میشان علیا	میشان						

نام شهر	نام مرکز دهستان	نام دهستان	نام مرکز بخش	نام بخش	نام مرکز شهرستان	نام شهرستان
مصیری	مصیری	رستم یک	مصیری	مرکزی	مصیری	رستم
	دهنومقیمی	رستم دو		سورنا		
	چهارطاق	پشتکوه رستم	کوپن			
	کوپن	رستم سه				
نی ریز	نصیرآباد	رستاق	نی ریز	مرکزی	نی ریز	نی ریز
	هرگان	هرگان				
آباده طشک	آباده طشک	آباده طشک	آباده طشک	آباده طشک		
	کوشکک	بخنگان				
	تم شولی	حناء				
مشکان	دهچاه	دهچاه	مشکان	پشتکوه		
	مشکان	مشکان				
قطرویه	ریزآب	ریزآب	قطرویه	قطرویه		
	قطرویه	قطرویه				

درس هفتم شیوه‌های زندگی در استان

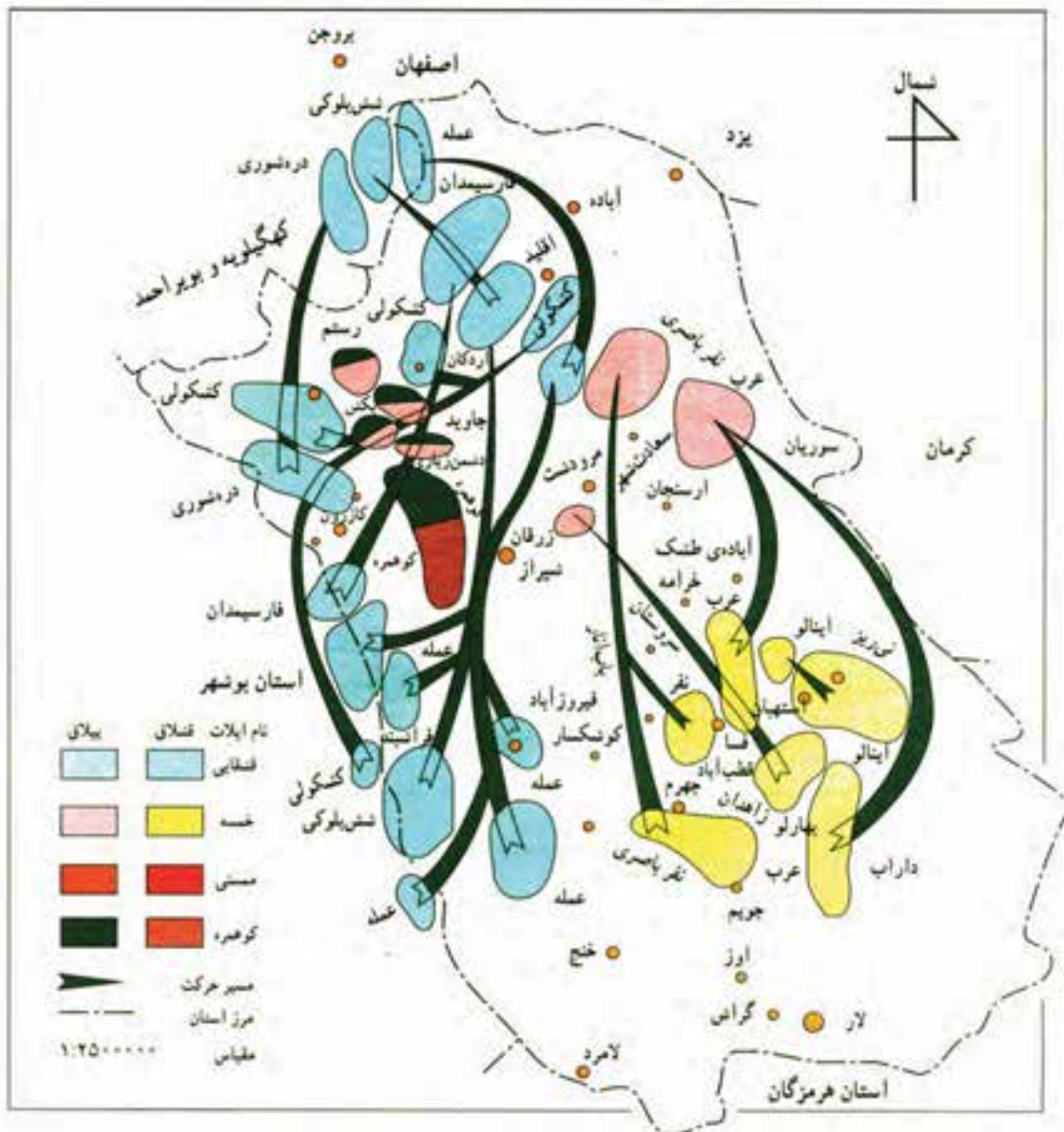
شکل ۲-۳- شیوه‌های زندگی

این تصاویر نشان‌دهنده کدام یک از شیوه‌های مختلف زندگی در استان فارس است؟

زندگی کوچ نشینی

استان فارس از مراکز مهم کوچ نشینی است که با جمعیت ۱۳۲,۰۰۰ نفر، حدود ۳۲ درصد جمعیت کوچ نشین کشور و ۱ درصد جمعیت استان را شامل می شود. مهم ترین ایل های کوچ نشین فارس: ایل قشقایی، ایل خمسه، ایل ممسنی، و برخی طایفه های مستقل اند که در محدوده های استان فارس جابه جا می شوند.

شکل ۴-۲ نقشه پراکندگی و مسیر کوچ عشایر استان

با توجه به نقشه، محل بیلاق و قشلاق دو ایل استان فارس را مشخص کنید.

امروزه شیوه زندگی کوچ‌نشینی تغییر کرده است و کوچ قبیله‌ای جای خود را به کوچ خانواری داده است. محدودیت منابع آب، آسیب دیدن مراتع و چراگاه‌ها، کمبود منابع تولیدات دامی و گرایش به برخورداری از رفاه و جاذبه‌های زندگی یکجانشینی (در روستاها و شهرها) باعث تغییر و دگرگونی در زندگی کوچ‌نشینان شده است.

شکل ۵-۲- کوچ سنتی همراه با مظاهر جدید زندگی (اتومبیل)

در حال حاضر کوچ‌نشینان فارس به شیوه‌های مختلفی زندگی می‌کنند:

- ۱- برخی مانند ایل بزرگ قشقایی شیوه سنتی کوچ و زندگی قبیله‌ای را دنبال می‌کنند و برای پرورش دام و تأمین معاش دائماً در حال جابه‌جایی از ارتفاعات (بیلاق) در بهار و تابستان به دشت‌ها (قشلاق) در پاییز و زمستان‌اند.
- ۲- گروهی از کوچ‌نشینان، خانه‌ای در روستا و مرتعی در کوهستان دارند. در بهار دام‌ها را برای چرا به ارتفاعات می‌برند و برای برداشت محصول به روستا باز می‌گردند. اینها در حقیقت نیمه کوچ‌رو هستند.
- ۳- کوچ‌نشینانی که اکنون اسکان یافته‌اند، مانند ایلات ممسنی و کوهمره.
- ۴- عده‌ای از کوچ‌نشینان نیز رزمه‌گردان‌اند که براساس وجود مرتع و علوفه، دام‌های خود را به چرا می‌برند و از طریق شبانی یا چوپانی زندگی می‌کنند.

ساختار فرهنگی کوچ نشینان فارس: کوچ نشینان فارس از اقوام ترک، لر، و عرب تشکیل شده و دارای گویش‌ها و لهجه‌های مختلفی هستند. اینان نسبت به شعارهای ملی و مذهبی بسیار پای بندند و شعر، موسیقی، لباس‌های محلی و سنتی مخصوص به خود دارند. غیرت، شجاعت و مردانگی از ویژگی‌های کوچ نشینان فارس است. کوچ نشینان استان همواره در برابر قدرت‌های بزرگ ایستاده‌اند. حضور بسیج عشایر استان در دوران دفاع مقدس، حماسه بزرگ جنگ جنوب علیه استعمار انگلیس و استقامت قشقای‌ها، نمونه‌هایی از مقاومت و دلیری کوچ نشینان است؛ چنان‌که امام خمینی (ره)، کوچ نشینان را به علت دفاع از سرزمین اسلامی ذخائر انقلاب نامیدند.

کوچ نشینان فارس نسبت به برنامه‌های آموزشی و سوادآموزی بسیار علاقه‌مند هستند. نرخ باسوادی در بین ایل‌های اسکان یافته بالاتر از کوچ نشینان کوچ‌رو است. دلیل این امر محدود بودن امکانات سوادآموزی در هنگام کوچ است.

شکل ۶-۲- کلاس‌های کوچ نشینی در چادرها و چمنزارهای طبیعی

زندگی روستایی

پراکندگی روستاها در فارس چگونه است؟

شکل گیری زندگی روستایی در فارس از سابقه‌ای طولانی برخوردار است. پراکندگی و استقرار روستاهای استان فارس تحت تأثیر عوامل طبیعی مانند آب و هوا، ناهمواری‌ها، میزان آب، نوع خاک بوده است. عوامل انسانی نیز مانند نوع معیشت و تعداد جمعیت در این پراکندگی نقش داشته است. هرچه از بخش‌های غربی و مرکزی به جنوب و جنوب شرقی پیش رویم از تعداد روستاها و جمعیت آنها کاسته می‌شود. چرا؟

اگر از مناطق معتدل به مناطق خشک نزدیک شویم، فاصله روستاها از یکدیگر زیادتر شده و جمعیت آنها کمتر می‌شود.

نحوه شکل گیری و طبقه‌بندی روستاهای استان فارس

مساکن روستایی در استان فارس تحت تأثیر عوامل اقلیمی و جغرافیایی و وضعیت اقتصادی شکل گرفته است. بیشتر روستاهای

جغرافیای انسانی استان

فارس از نظر شکل، متمرکز و مجتمع‌اند. در این سکونتگاه‌ها، خانه‌های روستایی به یکدیگر چسبیده و بدون فاصله در کنار هم قرار دارند. مزارع از خانه‌ها جدا می‌باشند و فاصله یک روستا با روستای دیگر، زیاد است. مهم‌ترین دلیل این شکل‌گیری، محدود بودن منابع آب است. بسیاری از روستاها نیز از گذشته برای امنیت و دفاع از خود و حفظ آب و مزارع به صورت مجتمع و متمرکز درآمده‌اند. بنابراین، روستاهای فارس را می‌توان بر اساس ارتفاع به دو دسته روستاهای دشت و روستاهای کوهستانی طبقه‌بندی کرد. تعداد، وسعت و جمعیت روستاهای دشتی بیشتر از روستاهای کوهستانی است.

شکل ۷-۲- چشم‌اندازی از روستاهای دشتی و کوهستانی

مسائل روستایی استان فارس

مهاجرت: مهاجرت از نقاط روستایی به مراکز پرجمعیت شهری از مسائل مهم روستاهای استان است. بین مهاجرفرستی روستاهای فارس با ساختار سنی جمعیت آنها رابطه وجود دارد. سیر تحولات روستایی استان نشان می‌دهد که روستاهای کوچک در حال تبدیل شدن به روستاهای پرجمعیت (روستا - شهر) هستند. عواملی مانند کاهش منابع آب و مکانیزه شدن کشاورزی، مهاجرفرستی روستاها را تشدید کرده است.

مسئله آب: اتلاف و هدر رفت آب از مشکلات عمده روستائیان استان است. این مسئله ریشه در استفاده از شیوه‌های نامناسب آبیاری در بخش زراعت این مناطق دارد؛ علاوه بر این، آب در روستاها به صورت‌های مختلفی مصرف شده یا به هدر می‌رود که می‌توان به مصارف خانگی و روستایی و دامداری، نفوذ آب در نهرها و جوی‌های انتقال آب به مزارع، تبخیر زیاد آب در محل‌های ذخیره آب، اشاره کرد. علاوه بر موارد بالا می‌توان مشکلات و مسائل دیگر روستایی استان را نیز مطرح کرد؛ مانند - پراکندگی روستاها، وجود روستاهای زیاد با جمعیت کم.

آیا شما می‌توانید موارد دیگری را ذکر کنید؟

زندگی شهری

شهرهای فارس چگونه ایجاد شده‌اند؟

شکل‌گیری شهرهای استان فارس متفاوت است. کهن‌ترین شهرهای ایران را می‌توان در استان فارس جست‌وجو کرد. برخی شهرها مانند شیراز، کازرون (بیشاپور) فیروزآباد (شهر بهرام گور) فسا، داراب، جهرم، نیریز، شهرهای تاریخی بازمانده از دوران گذشته‌اند. در دوران اخیر بعضی از روستاها تحت تأثیر عوامل مختلف جغرافیایی مانند چگونگی معیشت و تولید محصولات کشاورزی و افزایش جمعیت و موقعیت ارتباطی به شهر تبدیل شده‌اند که بهتر است به آنها روستا - شهر گفته شود؛ زیرا سیمای اقتصاد آنها عمدتاً بر پایه کشاورزی و دامداری استوار است که به تدریج به سمت رواج فعالیت‌های خدماتی و صنعتی و بازرگانی تغییر شکل پیدا می‌کند.

شکل‌شناسی شهرهای فارس چگونه است؟

چهره و شکل شهرها هم از عوامل طبیعی و هم از عوامل فرهنگی تأثیر می‌پذیرد. عواملی مانند طرح گذرگاه‌ها و خیابان‌ها و کاربری زمین برای مقاصد خاص مانند واحدهای مسکونی، مراکز خرید، تأسیسات و ساختمان‌های دولتی، مکان‌های مذهبی و حتی سبک و شیوه ساختمان‌سازی و معماری، بر شکل مناظر و چشم‌اندازهای شهری تأثیر می‌گذارد. بنابراین، شکل‌شناسی، سیمای شهری در فارس مولود محیط جغرافیایی، شرایط فرهنگی و مدیریت شهری است. با توجه به اینکه هسته اولیه بیشتر شهرها مناطق روستایی بوده‌اند و شکل هسته‌ای داشته‌اند که با گذشت زمان سیمای آنها تغییر یافته است.

بر همین اساس، بیشترین شهرهای فارس به صورت‌های زیر تقسیم می‌شوند.

۱ - شهرهای متمرکز و هسته‌ای: جهرم، داراب و کازرون، نمونه‌ای از این شهرها هستند که در آن‌ها مرکز شهر، محل تراکم

جمعیت و عوامل تولیدی و تجاری و خدماتی است.

شکل ۸-۲- نقشه یک شهر هسته‌ای (کازرون)

شکل ۹-۲- بافت‌های سنتی و مدرن شهر

۲- شهرهای خطی : برخی از شهرهای فارس به شکل خطی دیده می‌شوند. بدین معنا که در این شهرها،

خدمات شهری در طول یک یا دو خیابان اصلی و در محل اتصال مناطق مسکونی شهر قرار

گرفته‌اند. اگرچه این شهرها در گذشته دارای یک هسته مرکزی یا چند هسته فرعی بوده‌اند

که پس از گسترش آنها، به یکدیگر پیوند

خورده و بافت جدیدی را شکل داده‌اند.

در این باره شهرهایی مانند : شیراز، لار

و نیریز را می‌توان نام برد؛ (از دبیر

خود در مورد شهرهای هسته‌ای

اطلاعات بیشتری کسب کنید).

شکل ۱۰-۲- نقشه یک شهر خطی (شیراز)

۳- شهرهای پراکنده : شکل دیگری از شهرهای

فارس که تعداد کمتری از شهرهای استان را دربر می‌گیرند.

در نتیجه به هم پیوستن قطعات پراکنده و جدا افتاده‌اند که

در طول زمان، اکنون به صورت یک شهر واحد با بافت

یکنواخت دیده می‌شوند؛ مانند : سروستان.

شکل ۱۱-۲- نقشه یک شهر پراکنده (سروستان)

جغرافیای انسانی استان

امروزه با توجه به افزایش جمعیت، توسعه شهرنشینی چهره و بافت شهرهای فارس دستخوش تغییر و تحول شده‌اند از جمله شیراز مرکز استان گسترش فضایی پیدا کرده‌است. این شهر علاوه بر اینکه مظاهر و چشم‌اندازهای تاریخی گذشته را کم و بیش حفظ کرده‌است؛ اما بافت‌های متنوع و جدیدتری در آن شکل گرفته‌است که شامل بافت حومه‌ای و بافت‌های ناپیوسته می‌باشد. این بافت‌ها قطعاتی جدا افتاده از کالبد اصلی شهرند که در حاشیه و پیرامون شهر اصلی به‌وجود آمده‌اند.

شکل ۱۲-۲- ساخت و سازهای جدید شهری

درس هشتم جمعیت و حرکات آن در استان

شکل ۱۳-۲- نقشه تراکم نسبی جمعیت استان فارس

با توجه به نقشه پراکنده جمعیت در استان فارس، ملاحظه می‌کنید که جمعیت در سطح استان به‌طور یکنواخت پراکنده نشده است. چرا؟

با توجه به راهنمای نقشه، نواحی مرکزی استان مانند شیراز، مرودشت، فسا و کازرون دارای جمعیت متراکم؛ نواحی شمال غرب و غرب استان مانند سپیدان و ممسنی، فیروزآباد دارای جمعیت متوسط و نواحی شرقی و جنوب شرقی استان مانند لارستان و نیریز مناطق کم‌جمعیت استان می‌باشند.

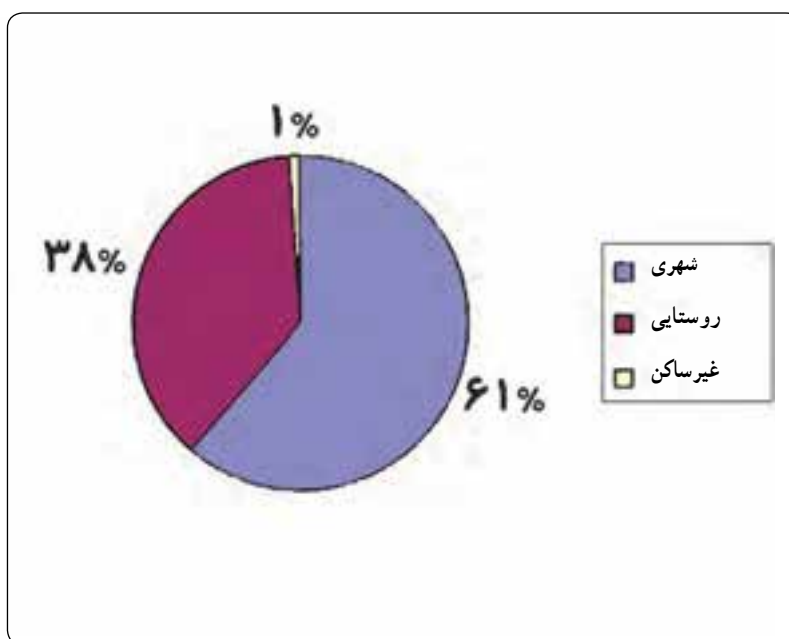
مطابق سرشماری سال ۱۳۹۰ استان فارس ۴،۵۹۶،۶۵۸ نفر جمعیت داشته که در مساحت ۱۲۲،۶۶۱ کیلومتر مربع پراکنده

شده‌اند.

تراکم نسبی جمعیت استان را محاسبه کرده و سپس با تراکم جمعیت کشور مقایسه کنید.

پراکندگی جمعیت استان فارس بر مبنای عوامل طبیعی (آب و هوا، آب، خاک و ناهمواری‌ها) و عوامل انسانی (منابع اقتصادی، راه‌ها، صنعت و ...) متفاوت است.

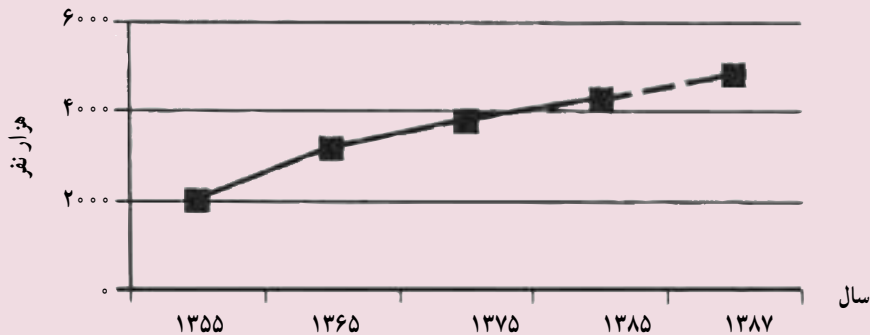
شکل ۱۴-۲- نمودار جمعیت استان برحسب مناطق شهری و روستایی به درصد

بیشتر بدانیم

جمعیت کوچ‌نشینان، شهرنشینان و روستاییان

جمعیت کوچ‌نشینان استان فارس به علل مختلف از جمله اجرای سیاست اسکان و محدودیت عوامل محیط طبیعی روبه کاهش گذارده است و روز به روز از حجم آن کاسته می‌شود. همچنین ضریب رشد جمعیت افزایش یافته که بیانگر افزایش میزان مهاجرت روستائیان به شهرها و تبدیل برخی روستاها به شهر است. اختلاف شدید بین جمعیت شهرهای استان نشان‌دهنده نبودن تعادل در پراکندگی نقاط شهری در استان است.

شکل ۱۵-۲- نمودار رشد جمعیت استان در سال‌های ۱۳۵۵، ۱۳۶۵، ۱۳۷۵، ۱۳۸۵ و برآورد آن در سال ۱۳۸۷

جدول ۲-۲- رشد جمعیت استان فارس در سال‌های مختلف

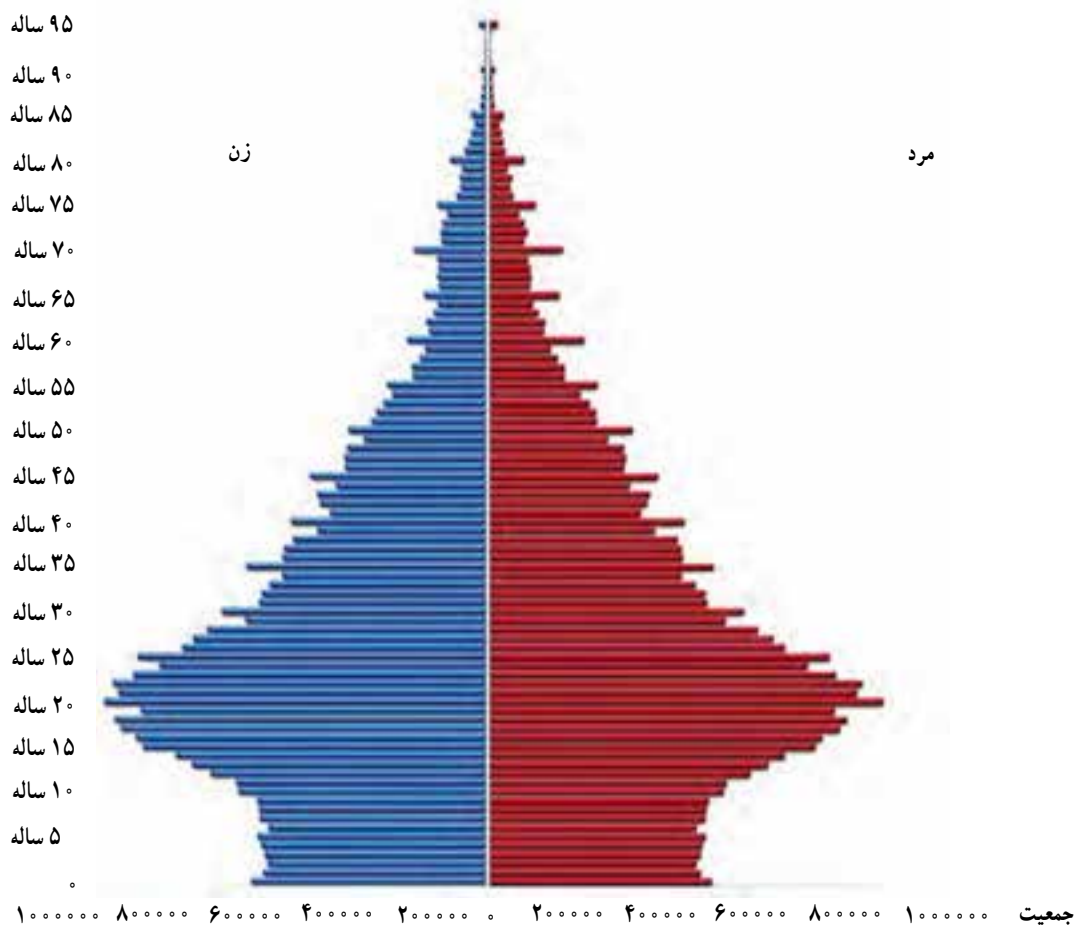
سال سرشماری	نرخ رشد
۱۳۳۵	-
۱۳۴۵	۴/۷
۱۳۵۵	۳/۵
۱۳۶۵	۶/۱
۱۳۷۵	۲/۱
۱۳۸۵	۱/۳

در جدول بالا میزان رشد جمعیت استان را با رشد جمعیت کشورمان مقایسه کنید. رشد جمعیت در استان فارس چگونه است؟

روند رشد جمعیت طی دهه‌های گذشته سیر نزولی داشته است. علت نرخ رشد بالای جمعیت در دهه ۱۳۶۰ را می‌توان تحت تأثیر عواملی مانند سهل شدن شرایط ازدواج، بالا بودن نرخ مولید و افزایش میزان مهاجرت‌ها دانست. عوامل متعددی در کاهش نرخ رشد جمعیت در دهه ۱۳۸۰ مؤثر بوده است که از آن میان می‌توان به سیاست‌های کنترل و تنظیم خانواده، افزایش سطح سواد و آگاهی‌های اجتماعی و ... اشاره کرد.

بررسی هرم سنی جمعیت فارس

ساختار سنی با هرم سنی نمایش داده می‌شود.

شکل ۱۶-۲- هرم سنی و جنسی جمعیت استان فارس در سال ۱۳۸۸

با نگاه به هرم سنی جمعیت سال ۱۳۸۸ چه مسائلی را می‌یابید؟
جمعیت کدام یک از گروه‌های سنی بیشتر است؟
چرا قاعده هرم سنی جمعیت در سال‌های اخیر، کم‌عرض‌تر شده است؟